

**Zdzisław Rajewski, Lechosław
Rauhut, Stanisław
Suchodolski, Tadeusz
Zagrodzki, Aleksandra
Świechowska**

Warszawa - Zamek Królewski

Informator Archeologiczny : badania 5, 268-272

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

od Pl. Zamkowego w wydobytym materiale w ogóle jej brak. Notuje się natomiast dużą ilość ceramiki polewanej a więc XVI - XVIII-wiecznej.

Następne stanowisko to wykopy na ul. Kosiej. Z całą pewnością łączy się ono z osadnictwem na ul. Krakowskie Przedmieście. Wykopy usytuowane były w odległości około 25 m na zachód od Krakowskiego Przedmieścia. Występował tu analogiczny zespół warstw z tym, że wyraźnie czytelny był tylko jeden układ sbitwiałego drewna, odpowiadający mniej więcej poziomem II-giej warstwie zaurzniętego drewna na Krakowskim Przedmieściu. Potwierdza to również wydobyta ceramika, którą datować można na wiek XIV-ty. Warstwy występujące powyżej były silnie przemieszane i zawierały ceramikę z młodszych XV - XVIII wieków.

WARSZAWA - Trasa Łazienkowska
rejon Zamku Ujazdowskiego

Pracownia Archeologiczno-Konserwatorska P.P.PKE - Oddział w Warszawie

Badania prowadził mgr Krzysztof Janiszowski. Finansował Urząd Konserwatorski m.st. Warszawy i Dyrekcja Budowy Trasy Łazienkowskiej. Pierwszy sezon badań. Stanowisko wielowarstwowe /XIII - XIX w./

Badania w rejonie nowopowstałej trasy mostowej "Łazienkowska" mają charakter ratowniczy. Są one kontynuacją prac badawczych, prowadzonych w ramach poszukiwań archeologicznych wczesnośredniowiecznego Jazdowa, które były prowadzone w 1968 r. przez Urząd Konserwatorski m.st. Warszawy, Muzeum Historyczne oraz IHM PAN. Odsłonięte relikty zabudowy ceglanej i ceglano-kamiennej, stanowiące pozostałości po najważniejszych obiektach związanych funkcjonalnie z istnieniem Zamku Ujazdowskiego. Są to fundamenty pomieszczeń gospodarskich oraz dawne kamizły ściekowe i kanalizacyjne. Resztki murów ceglano-kamiennych mogą mieć związek z dawnym dworem ujazdowskim. Zagadnienie to wymaga dodatkowych badań.

WARSZAWA-ZAMEK KRÓLEWSKI

Komisja Historyczno-Archeologiczna
Obywatelskiego Komitetu Odbudowy
Zamku Królewskiego w Warszawie

W związku z odbudową Zamku Królewskiego w Warszawie, podjęto decyzję kontynuowania w szerokim zakresie badań archeologicznych w ramach Komisji Historyczno-Archeologicznej Obywatelskiego Komitetu Odbudowy Zamku Królewskiego w Warszawie. Przystąpienie do odbudowy poprzedziło posiedzenie w dniu 17 lutego 1971 r. z udziałem prof. prof. Piotra Biegańskiego, Aleksandra Gieyстера, Witolda Hensla, Stanisława Herb-

sta, Zdzisława Bajewskiego, Jana Zachwatowicza, mgr Aleksandry Świechowskiej i dr Józefa Kaimierskiego w Państwowym Muzeum Archeologicznym, na którym przedyskutowano generalnie założenia badań i ich realizację. Na późniejszych zebraniach w rozszerzonym gronie - omówiono szczegółowy program badań, ich organizację oraz ujednoczoną metodykę prac badawczych, stojąc na stanowisku, że w badaniach uczestniczyć będą wszystkie zainteresowane warszawskie placówki archeologiczne, historyczne oraz politechniczne.

Wydzielonym zespołom archeologicznym z poszczególnych placówek nadano nazwę ekip i to Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN, Państwowego Muzeum Archeologicznego, Pracowni Konserwacji Zabytków, Pracowni Archeologicznej Katedry Archeologii Pradziejowej i Wczesnośredniowiecznej Uniwersytetu Warszawskiego, Zespołowi Badań nad Polskim Średniowieczem Uniwersytetu Warszawskiego i Politechniki Warszawskiej oraz Muzeum Historycznego. Do badań w zakresie wykonywania dokumentacji terenowej włączył się Instytut Podstaw Rozwoju Architektury Politechniki Warszawskiej. Opracowania materiałów osteologicznych wierzęcych podjęła się Katedra Anatomii Zwierząt - Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego /prof. dr Kazimierz Kryciak/ - materiałów botanicznych - dr Ewa Perkowska, antropologicznych - Pracownia Antropologiczna Państwowego Muzeum Archeologicznego, a analiz metalograficznych i innych - Katedry Politechniki Warszawskiej. Materiały źródłowe pisane oraz ikonograficzne wraz z literaturą przedmiotu opracowała mgr Wanda Szaniawska.

Zgodnie z podjętą decyzją badania są finansowane z własnych środków instytucji i traktowane jako czyn społeczny co oznacza, że żaden z pracowników etatowych nie może z tytułu prac na Zamku pobierać żadnego dodatkowego wynagrodzenia. Również materiały, przyrządy i narzędzia winny być dostarczane względnie nabywane przez placówki z własnych sum budżetowych. Wyjątek stanowiły: Muzeum Historyczne, które uzyskało dotację z Rady Narodowej m.st. Warszawy, któremu podlega oraz PKI Pracownia Archeologiczna, które jako przedsiębiorstwo otrzymało fundusze do Ministerstwa Kultury i Sztuki - Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków. Prócz tego Zespół Badań nad Polskim Średniowieczem oraz Instytut Podstaw Rozwoju Architektury Politechniki Warszawskiej opłacały ze swoich środków pracowników technicznych i fizycznych nie będących na etacie. Większość kwot była przesmaszona na rebeccisnę. Dzięki pomocy Wojska Polskiego w postaci części sprzętu oraz żołnierszy, można było rozszerzyć wydatnie zakres prac.

W trakcie pełnego sezonu wykopaliskowego pracowało przeciętnie 8 archeologów, 8-10 pracowników technicznych i \pm 20 pracowników fizycznych. Wyjątkowo korzystane z doświadczeń pomocy uczestników czynów spo-

lecznych przy usuwaniu gruntu i ziemi. Zdjęcia fotograficzne wykonywał Tadeusz Biniewski z Państwowego Muzeum Archeologicznego oraz oszczęd Stanisław Biniewski z Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN.

Na miejscu segregowano materiał szabytkowy, którego oszczęd rekonstruowała Pracownia Konserwacji PMA /Kasimiersz Kuo i zespół/ wykonał on także tzw. profil lakowy. Na miejsce badań przybywali oszczęd członkowie komisji w celach konsultacyjnych. Brali oni także udział w posiedzeniach innych komisji. Pomieszczenia tymczasowe mieściły się w Bramie Grodzkiej.

Kierownictwo bezpośrednie badań archeologicznych spoczywało w rękach prof. dr Zdzisława Rajewskiego i jego następców dr Lechosława Rauhuta PMA, dr hab. Stanisława Suchodolskiego IHKM i dr hab. Tadeusza Zagrodzkiego z Instytutu Podstaw Rozwoju Architektury Politechniki Warszawskiej. Na miejscu stale przebywała mgr Aleksandra Świechowska /Muzeum Historyczne/ - Sekretarz Komisji, koordynująca prace terenowe i organizacyjne oraz oszczęd prowadzący badania w zakresie architektury int. Antoni Kasinowski. Dzięki polowym połączeniom telefonicznym ustalowanym między Bramą Grodzką a Państwowym Muzeum Archeologicznym przez Jednostkę Wojska Polskiego - istniała bezpośrednia łączność oraz dodatkowa przez Centralę Wojskową.

Badania Archeologiczne przebiegały dość sprawnie i w dużej mierze przyczyniły się do przyspieszenia robót budowlanych. W ograniczonej skali będą one kontynuowane w latach następnych.

Uzyskany materiał.

Zdzisław Rajewski

Zbrano około 90.000 fragmentów wyrobów ceramicznych, szklanych, skórzanych, metalowych, kościanych oraz dużą ilość szczątków roślinnych i kostnych. Do najciekawszych należą:

1. Dwa zespoły ceramiki z XVI w. - z tzw. "piwniczki Smosarskiego" w strefie V i z warstw wysypiskowych, zalegających przy drewnianym kanale ściekowym na tarasie południowym w strefie III. Oba zespoły odznaczają się wielką różnorodnością form, a ilość i wielkość fragmentów pozwala na rekonstrukcję poważnej ilości naczyń całych. W zespole drugim ceramice stołowej i kuchennej towarzyszy obfite współczesne smaliska innego typu; różnorodne i interesujące kafle, fragmenty wyrobów skórzanych i szklanych, przedmioty metalowe /oba stanowiska badane przez ekipę Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN/;
2. Zespół naczyń szklanych z XVII w., znaleziony w strefie III. Z 1840 fragmentów udało się zrekonstruować kilkanaście szklanic cylindrycznych o pojemności do 1 l; fragmenty ozdobnych kielichów, szklanek i butli oszereboczonych /stanowisko badano przez ekipę Instytutu

Historii Kultury Materialnej PAN/:

- 3² Zespół kafli z końca XVI i s XVII w.², wśród których wiele egzemplarzy pochodzących z różnych partii jednego pieca, ozdobionego motywami jednorożców /stanowisko badane przez skipę Pracowni Konserwacji Zabytków/;
 - 4⁷ Zbiór ceramiki późnośredniowiecznej ze współczesnych nasypów niwelacyjnych na miejscu obecnego skrzydła północno-wschodniego /stanowisko badane przez Muzeum Historyczne m.st. Warszawy i Zespół Badań Polskiego Średniowiecza UW/;
 - 5² Duży zbiór bardzo zróżnicowanych szosatków roślinnych z uwarstwień XVI-wiecznych /jak w punkcie 1/; Materiał zebrany na stanowiskach Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN przez dr Ewę Perkowską/;
- Konserwacja przedmiotów metalowych, wyklejenie zbiorów ceramiki i opracowanie szosatków organicznych przewidziane jest na I kwartał 1972 r.
Aleksandra Świechowska

Badania architektoniczne piwnic

Badania prowadzone w 1971 roku miały na celu poznanie zabudowy zamku wasowskiego, a więc przede wszystkim skrzydeł: południowego, zachodniego i północnego, które do 1924 r.² były właściwie niepodpiwniczone, a do chwili obecnej pomieszczenia piwnic występowały tylko na 50 % powierzchni rzutu.² Prace badawcze polegały na przeprowadzeniu analizy wszystkich dostępnych węgłów mogących dostarczyć wiadomości o chronologii wględnej, technice budowlanej i konstrukcyjnej, przeprowadzeniu analizy materiałowej i szczególnej obserwacji łoca murów, wątków, nawarstwień, posadzień itp.² Manotowanie wyników analiz i obserwacji oraz wykonanie dokumentacji fotograficznej.²

Stwierdzone istnienie w ścianach zewnętrznych skrzydła południowego fragmentów murów ceglanych w wiązaniu wendyjskim /wymiały cegły analogiczne jak w murze obronnym od strony Wisły tam: 96-110x128-140x x278-290 mm/. Można te można wiązać z murem obronnym łączącym bramę Krakowską z wieżą Grodzką oraz budynkiem mieszkalnym zamku książęcego.² Datować je można na 4 ćw. XIV wieku.² We wschodniej części skrzydła południowego odsłonięte relikty fundamentów podpiwniczonego obiektu z zachowanym segmentem wiązania polskie /cegła 72 - 80 mm grubości/. Budynek ten datować można na podstawie monet znalezionej w warstwie posadzkowej na 2 ćw. XVI wieku dwa demary Jana Olbraхта i grosz gdański bity w 1538 roku.² W tym samym rejonie odsłonięte fragment mura kamionego, na zaprawie glinianej z gruzem ceglakym.² Datowanie tego mura jest obecnie hipotetyczne.²

W południowej części terasu zachodniego odsłonięte trzymetrowej

długości fragment muru ceglanoego w wiązaniu polakim, grubości i cegły oraz fragmenty fundamentu budynku ze ścięciem drewnianym.¹ Datowanie na podstawie wymiarów cegły ustalić można na 1 poł. XVI wieku.² W rejonie wieży Zegarowej odsłonięto całkowity zarys znanej już uprzednio budowli.³ Stwierdzono iż piwnice składały się z dwóch sklepionych pomieszczeń a wejście do nich prowadziło po schodach przy elewacji północnej.⁴ Datowanie obiektu nie uległo zmianie /tj. XIV/XV w./⁵

Stwierdzono, iż skrzydła zamku wasowskiego /poziom piwnic/ realizowane były otapani w wykopach wąskoprzestrzennych.⁶ Przewidywane wykonanie osterech piwnic - wykamano tylko dwie.⁷ Adaptowano mury budynku gotyckiego w skrzydle południowym i piwnice budowli przy wieży Zegarowej.⁸ W wieży Władysławowskiej stwierdzono wypełnienie gruzem, kamieniami i kamieniarką profilowaną wnętrza już w XVII wieku.⁹ Istnienia wiązania gotyckiego nie stwierdzono poza licem Domu Dużego, w którym istnieje otwór sejsjeliowy do piwnicy gotyckiej o jednym słupie.¹⁰ Ponadto odsłonięto szereg murów XVII, XVIII i XIX-wiecznych z licznymi przebudów, kanałów i zabudowy gospodarczej.¹¹

Antoni Kąsinowski

WARSZAWA-ZAMEK KRÓLEWSKI
Strefa V

Pracownia Archeologiczno-Konserwatorska P.P. PKZ Oddział w Warszawie

Badania prowadzili mgr Barbara Bucsek-
Płahtowa /autorka sprawozdania/, De-
reta Partyka i Bolesław Kobielski.¹² Fi-
nansował Urząd Konserwatorski m.st.
Warszawy.¹³ Pierwszy sezon badań.¹⁴ Zabu-
dowa przed fasadą wasowską /XV-XVII wiek/.

Badaniami objęty był teren położony między narożnikiem północno-zachodnim zamku, a Wieżą Zegarową, przed jego zachodnią elewacją.¹⁵

Najważniejszym obiektem odsłoniętym w tym rejonie są XV-wieczne piwnice należące prawdopodobnie do budynku Sądów Ziemskich.¹⁶ Są one usytuowane pod kątem 60° do wasowskiej bryły zamku i w swej głównej masie zajmują teren na sennątrzą murów zamkowych.¹⁷ Najlepiej zachowany jest narożnik północno-zachodni, najgorzej ściana południowa, którą w dużej mierze zniszczyła współczesna studzienka kanalizacyjna.¹⁸ XVII-wieczna zabudowa natomiast zniszczyła tylko te partie murów, które przeszkadzały bezpośrednio w pracach muratorskich, inne zaś wykorzystano jako część składową murów wasowskich.¹⁹

Na sennątrzą od strony Placu Zamkowego zachowały się elementy całego wąskiego pomieszczenia, zajmującego całą szerokość budynku, z dobrze zachowanymi fragmentami sklepienia oraz duży fragment znacznie